

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ  
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО  
УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО»**

**ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ТЕХНІЧНОГО  
НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ (ВИПУСКОВА)**



**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

**Заступник директора**

**з навчальної роботи**

**ВСП «Фаховий коледж**

**МНУ імені В.О.Сухомлинського»**

**Олена САХАРОВА**

**«27» серпня 2024 року**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
«ОСНОВИ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ»**

Освітньо-професійний ступінь:	<u>фаховий молодший бакалавр</u>
Галузь знань:	23 Соціальна робота
Спеціальності:	231 Соціальна робота

Розробник: **Санайко Ксенія Миколаївна**, викладач вищої категорії циклової комісії технічного напрямку підготовки (випускова)

  
(підпис)

КСЕНІЯ САНАЙКО  
(прізвище та ініціали)

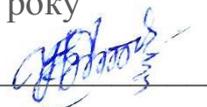
Програма затверджена на засіданні циклової комісії технічного напрямку підготовки.

Протокол № 11 від «26» серпня 2024 року

Голова циклової комісії  Ксенія САНАЙКО

Програму погоджено навчально-методичною радою коледжу.

Протокол № 8 від «27» серпня 2024 року

Голова навчально-методичної ради  Олена САХАРОВА

## 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Загальна кількість годин - 60	Галузь знань 23 «Соціальна робота»	Освітні компоненти, що формують спеціальні компетентності
	Напрямок підготовки 231 «Соціальна робота»	<b>Рік підготовки:</b>
		3-й
		<b>Семестр</b>
		5-й
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: – 2	Освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр	5-й семестр - 10 год.
		<b>Практичні</b>
		5-й семестр – 20 год.
		Вид контролю: 5-й семестр - залік

Мова навчання – українська.

Примітка.

Електронна адреса дистанційного курсу на платформі <https://lms.human.ua>:

## **2. Мета та завдання навчальної дисципліни**

*Предметом вивчення* навчальної дисципліни є засоби і методи бізнес-планування підприємства, механізм складання бізнес-планів на підприємствах різних галузей народного господарства та форм власності.

*Метою викладання навчальної* дисципліни основи бізнес-планування є: формування у майбутніх фахівців системи спеціальних знань, спрямованих на пізнання методології планування діяльності організацій і складання бізнес-планів.

*Передумови для вивчення дисципліни.* Предмет «Основи бізнес-планування» базується на знаннях таких дисциплін як «Економіка соціальної роботи та соціальна статистика\*», «Менеджмент \*».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

### ***Знання про***

- сутність бізнес-плану та їх основні різновиди;
- типову структуру бізнес-плану;
- вимоги до оформлення та стилю написання бізнес-плану;
- основні показники оцінки ефективності бізнес-плану;
- методи оцінювання ризиків при бізнес-плануванні.

### ***Уміння :***

- складати як бізнес-план в цілому, так і план маркетингової, виробничої, організаційної та фінансової діяльності як структурні елементи бізнес-плану;
- моделювати грошові потоки від реалізації бізнес-плану;
- оцінювати ефективність та ризики бізнес-плану на основі прогнозних грошових потоків;
- застосовувати сучасні програмні засоби для автоматизації фінансово-економічних розрахунків при бізнес-плануванні.

### ***Комунікація:***

- донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності;
- зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються;
- використання державної мови у професійній діяльності;
- практикувати дотримання етичних принципів ведення дискусій та оприлюднення результатів наукової праці.

### ***Автономність та відповідальність:***

- прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування;
- ініціювання оригінальних дослідницько-інноваційних комплексних проектів, спрямованих на розв'язання складних соціально значущих проблем, лідерство та автономність під час їх реалізації;

- глибоке усвідомлення та відповідальність за наукове обґрунтування стратегічних рішень, достовірність прогнозування розвитку суспільства;
- безперервний саморозвиток і самовдосконалення;
- здатність до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним.

Навчальна дисципліна забезпечує формування студентами загальних і спеціальних компетентностей та набуття результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Бізнес-економіка», а саме:

Дисципліна сформує загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності:

СК 11. Здатність аналізувати та оцінювати результати професійної діяльності.

Програмні результати навчання:

РН 3. Розв'язувати типові задачі в професійній діяльності.

РН 11. Аргументувати шляхи подолання проблем та обирати методи їх розв'язання.

РН 12. Знаходити рішення для покращення соціального добробуту і соціальної безпеки громадян.

РН 13. Визначати зміст і види співпраці з представниками різних професій, груп, громад у професійній діяльності.

### **3. Програма навчальної дисципліни**

#### **Кредит 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ**

**Тема 1. Системний підхід до управління підприємством** Поняття системи. Сутність системного підходу. Структура системи. Системна модель управління. Системний підхід до підприємства. Зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства.

**Тема 2. Сутність бізнес-планування на підприємстві** Об'єктивна необхідність планової діяльності в умовах ринкової економіки. Місце планування в системі менеджменту. Зміст і предмет бізнеспланування господарської діяльності. Форми планування і види планів. Класифікація планів підприємства за строками. Структура та зміст довгострокових, середньострокових та короткострокових планів господарської діяльності.

**Тема 3. Сутність бізнес-плану та його структура** Функції та цілі розроблення бізнес-плану. Формування інформаційного поля бізнес-плану. Логіка розроблення бізнес-плану. Загальна методологія розроблення бізнес-плану. Нормативна база бізнес-планування. Міжнародні стандарти бізнес-планування.

## **Кредит 2. ЗМІСТ БІЗНЕС-ПЛАНУ ПІДПРИЄМСТВА**

### ***Тема 4. Характеристика підприємства та його продукції (послуг)***

Загальний короткий опис підприємства. Організаційна-правова форма. Структура власності. Опис організаційної структури підприємства. Цілі та стратегія розвитку підприємства. Основні сфери діяльності. Перелік основних видів продукції та послуг. Опис виробничого процесу на підприємстві.

***Тема 5. Характеристика продукції (послуг), що виробляється підприємством*** Спеціалізація підприємства, прогнозне і фактичне виробництво та реалізація підприємством товарів, робіт, послуг (у натуральних і вартісних показниках) за звітний рік, структура існуючих витрат підприємства та собівартість щодо кожного виду продукції, система закупівлі сировини, енергопостачання, забезпеченість матеріальними ресурсами, диверсифікація виробництва тощо.

***Тема 6. Дослідження та аналіз ринків збуту продукції (послуг)*** Дослідження ринків збуту. Характеристика основних і допоміжних ринків та їх сегментів, на яких працює підприємство; їх розміри, найважливіші тенденції та прогнозні зміни. Сучасне становище підприємства на ринках збуту та пропозиції щодо його поліпшення, пропозиції щодо сервісного обслуговування реалізованої продукції. Ємність ринку як максимально можливого обсягу збуту даної продукції.

***Тема 7. Характеристика конкурентного середовища та конкурентних переваг***

Аналіз конкурентного середовища, наявність компаній-монополістів або таких, що займають домінуючу позицію в галузі та на ринку. Сегментація (розподіл) ринку між конкурентами підприємства. Аналіз сильних і слабких сторін підприємства та конкурентів. SWOT-аналіз.

***Тема 8. План маркетингової діяльності*** Мета маркетингового дослідження. Структура дослідження, його завдання та принципи. Напрями дослідження. Стратегічний маркетинг. Вибір стратегії проникнення на ринок. Операційний маркетинг. Планування збуту товарів. Схема та характеристика існуючих каналів збуту продукції, засобів реклами, ціноутворення. Цінова політика. Зміст плану виробництва та реалізації продукції підприємства. Основні планові показники щодо виробництва та реалізації продукції. Загальні вимоги щодо плану виробництва та реалізації продукції. Планування витрат на виробництво окремих видів продукції. Планування собівартості продукції.

***Тема 9. План виробничої діяльності підприємства***

## **Кредит 3. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕС-ПЛАНУ**

***Тема 10. Фінансовий план та програма інвестицій*** Зміст фінансового плану підприємства. Обґрунтування інвестиційних вкладень. Показники балансу витрат і надходжень підприємства. Основні джерела фінансування

інвестиційних вкладень (залучення кредитів, акціонерний чи пайовий капітал тощо). Планування розподілу прибутку.

**Тема 11. Економічна ефективність інвестиційного бізнес-плану**  
Дисконтування й нарахування складних відсотків. Модель дисконтованих грошових потоків. Основні показники ефективності бізнесплану. Розрахунок показників чистої приведеної вартості проєкту й внутрішньої норми доходу (внутрішнього граничного рівня дохідності), динамічного (дисконтного) строку окупності проєкту.

**Тема 12. Аналіз потенційних ризиків** Аналіз потенційних ризиків. Ризики на різних стадіях бізнес-плану. Визначення ступеня ризику: допустимий, критичний, катастрофічний. Сценарний аналіз. Основні методи аналізу ризиків бізнес-плану: метод чутливості, метод сценаріїв, метод Монте-Карло та ін. Організаційнотехнічні заходи щодо запобігання ризикам.

#### 4. Структура навчальної дисципліни

№	Назва теми	Кількість годин			Всього
		У тому числі			
		лекц	пр	с.р.	
<b>Кредит 1</b>					
<b>ТЕОРТИЧНІ ОСНОВИ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ</b>					
1	Системний підхід до управління підприємством	0,5	1	8	9,5
2	Сутність бізнес-планування на підприємстві	0,5	1	8	9,5
3	Сутність бізнес-плану та його структура	1	1	9	11
<b>Всього кредит I</b>		<b>2</b>	<b>3</b>	<b>25</b>	<b>30</b>
<b>Кредит 2</b>					
<b>ЗМІСТ БІЗНЕС-ПЛАНУ ПІДПРИЄМСТВА</b>					
4	Характеристика підприємства та його продукції (послуг)	1	2	2	5
5	Характеристика продукції (послуг), що виробляється підприємством	1	2	2	5
6	Дослідження та аналіз ринків збуту продукції (послуг)	1	2	2	5
7	Характеристика конкурентного середовища та конкурентних переваг	1	2	2	5
8	План маркетингової діяльності	1	2	2	5
9	План виробничої діяльності підприємства	1	2	2	5
<b>Всього кредит II</b>		<b>6</b>	<b>12</b>	<b>12</b>	<b>30</b>
<b>Кредит 3.</b>					
<b>АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕС-ПЛАНУ.</b>					
10	Фінансовий план та програма інвестицій	0,5	1	8	9,5
11	Економічна ефективність інвестиційного бізнес-плану	0,5	2	8	10,5
12	Аналіз потенційних ризиків	1	2	7	10

<b>Всього кредит III</b>	<b>2</b>	<b>5</b>	<b>23</b>	<b>30</b>
<b>Всього I семестр</b>	<b>10</b>	<b>20</b>	<b>60</b>	<b>90</b>
<b>Всього за рік</b>	<b>10</b>	<b>20</b>	<b>60</b>	<b>90</b>

## 5. Теми семінарських занят

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<b>Кредит 1</b>		
<b>Теоретичні основи бізнес-планування.</b>		
1.	Системний підхід до управління підприємством.	1
2.	Сутність бізнес-планування на підприємстві.	1
3.	Сутність бізнес-плану та його структура.	1
	<i>Колоквіум</i>	
<b>Кредит 2</b>		
<b>Зміст бізнес-плану підприємства.</b>		
4.	Характеристика підприємства та його продукції (послуг).	2
5.	Характеристика продукції (послуг), що виробляється підприємством.	2
6.	Дослідження та аналіз ринків збуту продукції (послуг).	2
7.	Характеристика конкурентного середовища та конкурентних переваг.	
	7.1. Характеристика конкурентного середовища та конкурентних переваг.	1
	7.2. Інструменти аналізу конкурентного середовища та конкурентних переваг.	1
8.	План маркетингової діяльності.	
	8.1. План маркетингової діяльності.	1
	8.2. Маркетингові стратегії.	1
9.	План виробничої діяльності підприємства.	
	9.1. Планування постачання ресурсів.	1
	9.2. Планування випуску продукції.	1
	<i>Колоквіум</i>	
<b>Кредит 3.</b>		
<b>Аналіз ефективності бізнес-плану.</b>		
10	Фінансовий план та програма інвестицій.	
	10.1. Фінансовий план та програма інвестицій.	0,5
	10.2. Основні джерела фінансування інвестиційних вкладень	0,5
11	Економічна ефективність інвестиційного бізнес-плану.	
	11.1. Показники ефективності інвестиційного бізнес-плану.	1
	11.2. Основи фінансової математики.	1
	11.3. Дисконтовані показники ефективності інвестиційного бізнес-плану.	1
12	12. Аналіз потенційних ризиків.	
	12.1. Аналіз потенційних ризиків.	0,5

	12.2. Методи аналізу ризиків.	0,5
	<i>Колоквіум</i>	
	<b>Всього I семестр</b>	<b>20</b>
	<b>Всього за рік</b>	<b>20</b>

## 6. Індивідуальні завдання

Тема 1. Сутність планування в ринковій економіці

Тема 2. Бізнес-план і його роль у розвитку підприємств

Тема 3. Структура бізнес-плану

Тема 4. Характеристика конкурентного середовища й конкурентні переваги

Тема 5. План маркетингу

Тема 6. План виробництва

Тема 7. Організаційний план

Тема 8. Фінансовий план та стратегія фінансування

Тема 9. Аналіз потенційних ризиків

Тема 10. Технологія розробки різних видів бізнес-плану

## 7. Самостійна робота

Самостійна робота студента (далі – СРС) як невід’ємна складова освітнього процесу у вищому навчальному закладі є однією з форм оволодіння навчальним матеріалом поза межами аудиторної роботи, в час, вільний від обов’язкових навчальних занять. Кожен вид самостійної роботи фіксується в академічному журналі окремою графою.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу з використанням конспекту лекцій, підручника, довідкової літератури;
- підготовка до практичних занять;
- пошукова робота за допомогою електронних джерел;
- підготовка студентів до проведення поміжного (модульного) контролю;
- підготовка бізнес-плану за обраною тематикою.

### Розподіл годин на виконання СРС

№ зп	Вид самостійної роботи	к-ть годин
1	Опрацювання лекційного матеріалу	5
2	Підготовка до семінарських занять	30
3	Підготовка проміжного контролю	4
4	Робота з інтернет-ресурсами	3

5	Підготовка бізнес-плану	20
---	-------------------------	----

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<b>Кредит 1</b>		
<b>Теоретичні основи бізнес-планування.</b>		
1.	Системний підхід до управління підприємством.	7
2.	Сутність бізнес-планування на підприємстві.	7
3.	Сутність бізнес-плану та його структура.	7
	<i>Колоквіум</i>	4
<b>Кредит 2</b>		
<b>Зміст бізнес-плану підприємства.</b>		
4.	Характеристика підприємства та його продукції (послуг).	2
5.	Характеристика продукції (послуг), що виробляється підприємством.	2
6.	Дослідження та аналіз ринків збуту продукції (послуг).	2
7.	Характеристика конкурентного середовища та конкурентних переваг.	
	7.1. Характеристика конкурентного середовища та конкурентних переваг.	1
	7.2. Інструменти аналізу конкурентного середовища та конкурентних переваг.	1
8.	План маркетингової діяльності.	
	8.1. План маркетингової діяльності.	1
	8.2. Маркетингові стратегії.	1
9.	План виробничої діяльності підприємства.	
	9.1. Планування постачання ресурсів.	1
	9.2. Планування випуску продукції.	1
	<i>Колоквіум</i>	4
<b>Кредит 3.</b>		
<b>Аналіз ефективності бізнес-плану.</b>		
10	Фінансовий план та програма інвестицій.	
	10.1. Фінансовий план та програма інвестицій.	3
	10.2. Основні джерела фінансування інвестиційних вкладень	4
11	Економічна ефективність інвестиційного бізнес-плану.	
	11.1. Показники ефективності інвестиційного бізнес-плану.	3
	11.2. Основи фінансової математики.	4
	11.3. Дисконтовані показники ефективності інвестиційного бізнес-плану.	
12	12. Аналіз потенційних ризиків.	
	12.1. Аналіз потенційних ризиків.	3
	12.2. Методи аналізу ризиків.	2
	<i>Колоквіум</i>	4
	<b>Всього I семестр</b>	<b>60</b>

### *Завдання для самостійної роботи*

Використовуючи рекомендації до написання бізнес-планів скласти:

1. Бізнес - план виробництва металопластикових конструкцій.
2. Бізнес - план виробництва памперсів.
3. Бізнес - план виробництва м'яса птаха й пухо-перового сировини.
4. Бізнес - план створення медичного центра з наданням готельних послуг.
5. Бізнес - план організації виробничого комплексу по випуску мороженого.
6. Бізнес - план виробництва рослинного масла.
7. Бізнес - план відкриття салону краси.
8. Бізнес - план відкриття художньої школи.
9. Бізнес - план організації технічного комплексу по обслуговуванню автомобілів.
10. Бізнес - план відкриття квіткового магазину.
11. Бізнес - план відкриття специфікованого дитячого комплексу.
12. Бізнес - план відкриття магазину дитячого одягу.
13. Бізнес - план відкриття дизайнерського комплексу (дизайн інтер'єрів квартир, домов, присадибних ділянок).
14. Бізнес - план відкриття ветеринарної аптеки.
15. Бізнес - план відкриття фірми по організації вантажоперевезень.

### **Загальні рекомендації щодо розробки бізнес-плану нового та реконструкції діючого підприємства Мета, завдання і функції бізнес-плану**

Складанню бізнес-плану передують визначення цілей власного бізнесу загалом і бізнес-плану зокрема. При цьому визначаються

- ділові загальні і особисті цілі, що є основою оцінки успішного бізнесу як особистого успіху підприємця.

- Дослідження стану ринку та конкретної ринкової ситуації. · Внутрішні та зовнішні цілі бізнес-плану.

- Завдання бізнес-плану.

За рахунок чітко визначених кінцевих цілей розробленого бізнес-плану вся справа бізнесу набуває цілеспрямованості, що дозволяє спрямувати енергію та дії підприємств у оптимальне русло. Підготувавши бізнес-план, підприємець отримує інструмент контролю управління, що забезпечує поступове просування підприємства до встановленої мети.

Використання бізнес-плану – перший досвід стратегічного планування. Глибока проробка планів. Постійне уточнення бізнес-плану з метою

приведення його у відповідність до умов, що змінюються. Можливість його використання як оцінка фактичних результатів діяльності фірми.

Фінансові прогнози - основа бюджету, при якому фірма намагається працювати. Положення про типовий бізнес-план, відповідно до Державної програми приватизації.

Отже, бізнес-план – життєво важливий для діяльності кожного підприємства.

**Зміст і структура бізнес-плану.** Доцільно вивчити питання і врахувати у своєму бізнес-плані: Загальна характеристика фірми. Основні види та характер її діяльності: є фірма виробничою, торгівельною чи діє у сфері послуг; що і як вона може запропонувати своїм клієнтам; де вона розташована. Інформація про підприємство, включаючи його назву, юридичний статус і форму власності, короткий аналіз основних показників господарської діяльності.

### **Виконавче резюме викладення прогресивної виробничо-комерційної ідеї.**

**Дослідження ринку продукції та послуг.** Специфічність продукту (послуги) конкретного підприємства визначають на певному регіональному ринку конкретного виду продукції (послуг) для чітко окресленого контингенту споживачів. Унікальність продукту (послуг). Тривалість життєвого циклу товарів (послуг). Фактори, що діють на макро і мікрорівнях. Дослідження привабливості продукції (послуг), призначеної для випуску і реалізації.

**Оцінка ринків збуту.** Місткість регіонального ринку продавця і покупця. Напрямки дослідження попиту населення на певну продукцію (послуги).

**Аналіз і прогнозування обсягу попиту населення на певну продукцію (послуги) на регіональному ринку в цілому, в тому числі на продукцію (послуги) конкретного підприємства.** Методи аналізу і прогнозування конкретних економічних показників. Дослідження причин виникнення незадоволеного попиту. Дослідження і оцінка факторів конкуренції.

### **План і стратегія маркетингу**

Після позиціонування впроваджених товарів і послуг на регіональному ринку необхідно спланувати комплекс маркетингу. Характеристика комплексу маркетингу. Вирішальна роль прийняття рішення про вибір каналів розповсюдження товарів і послуг. Специфічні рівні збуту і витрат. Як впливає вибір каналів на інші складові комплексу маркетингу.

**Цінова політика на споживчому ринку - важлива проблема для всіх підприємств. Стратегія ціноутворення.**

Ринок чистої конкуренції, його характерні ознаки. Як встановлюється ціна на такому ринку?

Ринок монополістичної конкуренції. Олігополістичний ринок. На що орієнтуються продавці на такому ринку. Ринок «чистої монополії».

Яка політика проводиться державою на сучасному ринку України?

Етапи розробки стратегії і визначення мінімальної, максимальної та конкурентоспроможної ціни.

Основні фактори можливості тієї чи іншої стратегії ціноутворення за оцінкою закордонних експертів.

Характеристика найвідоміших стратегій ціноутворення на нові товари.

Мета цього розділу – спланувати вплив і реакцію фірми на ринок за тих чи інших обставин, щоб забезпечити збут товару.

### **План виробництва продукції**

Структура виробничого плану. Про що інформує ця частина бізнес-плану.

Як документ внутрішнього планування бізнес-план має бути докладним планом виробничої діяльності. Необхідно саме тут розглянути процес виробництва продукції: описати будівлі, обладнання, потреби в сировині та трудових ресурсах, технологічні процеси, а також можливості бізнесу, використання виробничих потужностей та програми контролю якості.

Необхідно розглянути також рівень сервісу, який фірма зможе забезпечити споживачам товару чи послуг.

Форми плану постачання сировини та напівфабрикатів, як вони оформлюються. Розрахунок чисельності працівників виробництва.

Як обирається оптимальний спосіб виробництва продукції. Поєднання факторів виробництва, які забезпечують однаковий обсяг випуску продукції.

Як витрати залежать від обсягу діяльності підприємства і як вони можуть змінюватися за певний проміжок часу.

Постійні витрати. Граничні витрати. Середні та середньо-постійні, середні змінні витрати, середні загальні витрати.

Що розкриває виробнича стратегія підприємства? Заключна частина виробничого плану: фактори, які знаходяться поза межами контролю підприємства, але впливають на характер його діяльності. Засоби правового захисту нової продукції чи послуг (патенти, ліцензії, товарні знаки та інше).

### **Організаційно-юридичний план**

Основна мета даного розділу - представити інформацію про забезпеченість випуску продукції і розвитку виробництва.

Тому доцільно вивчити питання і врахувати у своєму бізнес-плані: Організаційна структура виробництва та штатний розклад. Організаційно-правовий статус підприємства і форми власності на засоби виробництва.

Юридично-правові форми спільної діяльності, принципи взаємодії і розвитку підприємства, взаєморозрахунків, розподілу прибутків, переваги даного типу співробітництва. Два підрозділи організаційно-юридичного плану:

«Проблеми управління і організації», «Капітал та юридична форма фірми», їх характеристики та основні функції.

### **Фінансовий план**

Цей розділ бізнес-плану має узагальнити матеріали попередніх розділів і представити їх у вартісному вираженні. Документи цього розділу (баланс грошових знахідок і витрат, прогноз обсягу продажу, графік досягнення беззбитковості та інші).

Головне завдання балансу грошових доходів і витрат. Оцінка фінансового стану. Показники платоспроможності фірми – корисний інструмент прийняття рішення.

Мета фінансового розділу - сформулювати та представити загальну всебічну та достовірну систему проектів щодо очікування фінансових результатів діяльності фірми.

Фінансовий план - найменш гнучка за формою частина бізнес-плану, кожний документ має бути стандартизованим.

### **Основні типи ризику в діяльності підприємства, моменти його можливого виникнення. Розрахунок, пов'язаних з цим збитків, заходи мінімізації**

Оцінка діяльності проекту нової діяльності, реконструкції підприємства, змін у виробничому процесі тощо, визначити можливі обсяги виробництва і витрати, пов'язані з цим, та очікувані доходи, необхідність фінансування.

Фактори, які необхідно проаналізувати та оцінити, оцінюючи ризик.

Рівень ризику. Взаємозалежність ризику і дохід. Залежність ризику від часового фактору.

Розподіл значень ймовірності очікування прибутків. Визначення середньоквадратичного відхилення значень очікуваного прибутку.

Заходи страхових організацій і компаній. Страхування рівня цін, стабільності надходжень сировини від постачальників. Обов'язкове страхування майна і медичне страхування. Фонд комерційного ризику.

Бізнес-план завершується діловим розкладом, у якому встановлюється графік основних дій.

### **Особливості розробки бізнес-плану підприємств різних ринкових структур**

Розробка бізнес-плану – це багато аспектний процес, який потребує глибоких наукових і практичних знань не тільки у галузі економіки, але й політології, права, законодавства та інші.

Входження в ринок - знання його кон'єктури, виробничого та комерційного потенціалу конкурентів, призначення волі ринкових відносин. Тому доцільно вивчити питання і врахувати у своєму бізнес-плані:

1. Закон України про підприємства.
2. Основні партнери, які утворюють ринок товарів.
3. Особливості структури ринку товарів.

4. Право структурного підрозділу на існування визначається величиною внесу, який розраховується по етапам. Характеристика етапів.
5. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств.
6. Система регулювання ринку, її функціонування.
7. Податкова система, податкова ставка, її розрахунок.

## 8. Методи навчання

В сучасних умовах економічного розвитку України перед вищими навчальними закладами стоїть завдання підвищення якості підготовки фахівців економічного профілю. Одним із шляхів вирішення даного завдання є удосконалення форм та методів навчання, упровадження в навчальний процес новітніх освітніх технологій.

**Проблемні лекції** направлені на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами. Студентам під час лекцій роздається друкований матеріал, виділяються головні висновки з питань, що розглядаються. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного обмірковування. Студенти здійснюють коментарі самостійно або за участю викладача.

**Робота в малих групах** дає змогу структурувати семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду спілкування.

**Семінари-дискусії** передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

**Мозкові атаки** – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію

**Кейс-метод** – розгляд, аналіз конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності.

**Презентації** – виступи перед аудиторією, що використовуються; для представлення певних; досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань .

## 9. Методи контролю

1. Метод усного контролю: індивідуальне або фронтальне опитування.
2. Метод письмового контролю: контрольна робота
3. Метод тестового контролю (письмового).
4. Метод самоконтролю.

## 5. Підсумковий контроль: атестація.

### *Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:*

оцінка «**відмінно**» (90-100 балів) виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення при виконанні практичних завдань;

оцінка «**добре**» (89-65 балів) виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені питання, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності, за вміння застосовувати теоретичні положення при виконанні практичних завдань;

оцінка «**задовільно**»(64-50 балів) виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при виконанні практичних завдань;

оцінка «**незадовільно**» (49-1 бали) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при виконанні практичних завдань.

Оцінювання знань студентів за письмові (тестові, самостійні) роботи здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання кожного виду робіт.

## **10. Методичне забезпечення**

Розроблено навчально-методичний комплекс, методичні рекомендації щодо самостійного вивчення навчальної дисципліни, для виконання семінарських занять.

## **11. Рекомендована література**

### *Основні:*

1. Кривонос А.О. Бізнес-планування на підприємстві: Навч. посіб. Міжрегіональна академія управління персоналом. К.: МАУП, 2016. 160 с.
2. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Маркітан О.С. Бізнес-планування фірми: Навч. посіб. К.: Знання, 2017. 423 с.
3. Наливайченко С.П. Бізнес-планування у туріндустрії: навч. посіб. для студ. екон. напрямів підготов. Наливайченко С.П., Реутов В.Є., Цьохла С.Ю.; Крим. екон. ін-т ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Сімф.; Саки: Підприємство Фенікс, 2015. 190 с.

4. Покропивний С.Ф., Соболев С.М., Швиданенко Г.О. Бізнес- план: технологія розробки та обґрунтування: Навч. Посібник. Київський національний економічний ун -т. 2.вид., доп. К.: КНЕУ, 2016. 379 с.

5. Ясинський В.В., Гайдей О.О. Бізнес-планування: теорія і практика: Навч. посіб. К.: Каравела, 2017. 232 с.

#### ***Додаткові:***

1. Барнич Ю.О. Бізнес-план виробничої підприємницької діяльності: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. К.: ВАТ «УкрНДІСВД», 2018. 120 с.

2. Бізнес-планування: навчально-методичний комплекс для студентів економічних спеціальностей. М.В. Голованенко, О.В. Богуславський. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016. 39 с.

3. Любунь О.С., Денисенко М.П. Бізнес-планування у банку: Навч. посіб. К.: Атіка, 2017. 288 с.

#### ***Нормативно-правові акти.***

1. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення бізнесплану підприємств. Наказ Міністерства економіки України № 290 від 06.09.2006. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій з розробки бізнеспланів інвестиційних проектів. Наказ державного агентства України з інвестицій та розвитку № 73 від 31.09.2010. URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/FIN57802.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN57802.html)

3. Про затвердження Методики проведення державної експертизи інвестиційних проектів та форми висновку за її результатами. Наказ Міністерства економіки України № 243 від 13.03.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0437-13>

4. Про затвердження Порядку та критеріїв оцінки економічної ефективності проектних (інвестиційних) пропозицій та інвестиційних проектів: Постанова Кабінету міністрів України від 18.07.2012 № 684. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

5. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. Ст. 646.

6. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266.

7. Дата оновлення: 16.10.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

8. Дата оновлення: 18.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

#### ***Інтернет-ресурси***

1. Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/>

2. Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

3. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>

4. Офіційний сайт «Мережа аналітичних центрів України». URL: <http://www.intellect.org.ua>.
5. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України, SMIDA. URL: <https://smida.gov.ua/about>
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Офіційний сайт ділового журналу «Бізнес». URL: <https://business.ua/>
8. Офіційний сайт Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua>
9. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org/external/>.
10. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 25.05.2020).
11. Офіційний сайт наукового журналу «Економіка України». URL: <http://www.economukraine.com.ua/index.php>
12. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
13. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
14. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
15. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.ssmc.gov.ua>
16. Офіційний сайт Організації об'єднаних націй з промислового розвитку, ЮНІДО. URL: <https://www.unido.org/>.
17. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
18. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org>.
19. Офіційний сайт української інвестиційно-проектної компанії BFM Group Ukraine. URL: [www.bfm-ua.com](http://www.bfm-ua.com).